

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Juanita Zelaia Balenziaga

*Markina-
Xemein,
Bizkaia (1918)*

Aurkibidea

Biografia

1918. urtean sortu zen Aspiltza auzoko Askurrina baserrian. Gurasoak auzokoak bertakoa zituen, hamaika neba-arrebatatik hirugarrena da. Zazpi urterekin Aspiltzako eskolan hasi zen. 17 urterekin neskame joan zen Ondarroako kaleko etxe batera eta bertan egon zen lau urtez. Gerra sasoian, Ondarroan egon zen eta zazpi hilabetez etxekoen berririk jakin barik egon zen inkomunikaturik. Baserriko lanetan ibili izan da beti. 28 urte gaz Etxebarriko Aulesti auzora ezkondu eta geroztik bertan bizi izan da. Beraiena izan zen Etxebarriko Txominen tabernan ospatutako lehen ezkontza. Ahaztuen Oroimena taldekoek ere egin zioten elkarrizketa, gerrako kontuak jasotzeko ([ikusi euren webgunean](#)).

Zintak

MAR-007

- **Proiektua:** Lea-Artibaiko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiola, Nerea
- **Data:** 2010-07-29
- **Iraupena:** 70 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Idoia
- **Transkribatzailea(k):** Gisasola, Karmen - Goiria Mendiola, Nerea

MAR-008

- **Proiektua:** Lea-Artibaiko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiola, Nerea
- **Data:** 2010-07-29
- **Iraupena:** 42 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

MAR-103

- **Proiektua:** Ahaztuen Oroimena
- **Elkarrizketatzailea(k):** Bereziartua, Aitor - Ibarzabal, Patxi - Unamuno, Alberto

- **Data:** 2012-01-01
- **Iraupena:** 73 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

Pasarteak

1. Umetako jolasak: elizaka, poto-potoka...

- **Erref:** MAR-007/003
- **Iraupena:** 0:01:42. **Hasi:** 00:01:33. **Bukatu:** 00:03:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra

Laburpena:

<p>11 senidetan hirugarrena. Lan asko egindakoa da. Eskolatik bueltan, etxean lana izaten zen. Umetako jolasak: elizaka. Auzoan, txintxirrika eta poto-potoka.</p>

Transkripzioa

- Ta neba-arreba asko izen ziñien-edo?
 - Hamaike.
 - Hamaike. Biher asko eñikoa izango zara orduen?
 - Klaro! Lehena badakizu, denak ein biher izeten eben bihera, lehena.
 - Ta zenbagarrena zara bada?
 - Hirugarrena.
 - Ordun, bai toka jatzun umezain- eta ibiltzie?
 - Bai. Beti txikixauek, beste mordue. Ia hamaike ta hirugarrena ni. Bai.
 - Ta zuk, umetako ze gomuta-edo daukezu?
 - Ba, nik umetakue, orduen ez zala oingo moduen. Diferente zan orduen. Ordun ba juten giñen eskola ta hori, te gero, etxera etorritakuen, edo behi zaina jun biher zala /bizala/, edo beti zozer eote zan.
 - Ta zeaz jolasten zenduen-edo?
 - Jolastu? Zeozeaz? Alkarregaz jolasten gendun. Elixaka-ta eitten gendun. Salan illunetan plantaute, elixie dala- ta sermoie eitten ta proseziñue eta kandela edo lastuek hartute. Holantxeik. Holantxeik pasatzen gendun. Ta gero auzora, beste etxi behien dauenetik, hara juten giñen olgeta. Ta txintxirrikan edo esaten dotsen harrizaz, ta holantxeik. Ta poto-potoka. Potuk jaurti ta ezkutaute topetan- ta holantxeik.
 - Zelan zan poto-potoka?
 - Ba bat plantete zan hamen ezta txibixeka-edo esaten da. Ta agertzen zan bat, ta potue jaurti. Ta ha potue topeten zan bittarttien, beste bat juten bazan, "txio esan". Ta ha, libre. Ta holan. Bai.

2. Eskolako ebaluazio sistema

- **Erref:** MAR-007/004
- **Iraupena:** 0:01:34. **Hasi:** 00:03:15. **Bukatu:** 00:04:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

<p>Neska-mutilak elkarrekin ibili ziren eskolan ere. Zer ikasten zuten. Ebaluazio sistema. Maistra.</p>

Transkripzioa

- Ta mutillekaz olgetan zenduen?
- Mutilek-neskak, gu eskolan be, mutilek-neskak egon giñen. Bai. Mutil ta neska, nahaste. Maistriaz edo mutilek-neskak. Harek ipintten eban sesiñoi, ezta? “Primera sesion, segunda, tercera” ta “elemental”. Eta gero ba gehixen ekixenenetik sesiñoien, segixen. Ta gero ba maistriek urteneran, beno lelengo hortako eitten euskun lez, lesiñoie ta prolemak-eta hartzen oskuzen /hartzoskuzen/. Ta gero, ipintte eban ondo bazenxixen, ipintte eban, “muy bien”. Harek balixo eban, bost punto; ta “bien, cuatro”; ta “bastante bien”, hiru punto; “Regular”, punto bi. Ta gero zero, txarto-edo faltetan bazendun, zero, ta harek kentzen zittun bost punto, kentzen zittun. Eta gero hillan azkenien kontau puntuek danak. Ta zeñiek gehixen euken, ba aurreratu ze-zerien, beran sesiñoien, aurreratu. Ta gero urteneran, maistriai emoten geuntsen bueltan eskolan zenbat, ze etara gendun. Ta apunteten eban harek kuadernun, ta hilie allegaten zanin, pasau bata ta bestie, kontau harek. Ta zeinek gehixen euken, hoixe. Bai.

3. Eskolako liburua; euskaraz egiteagatik zigorra

- **Erref:** MAR-007/005
- **Iraupena:** 0:02:16. **Hasi:** 00:04:49. **Bukatu:** 00:07:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Zigorak
- Euskara » Euskararen egoera
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikasgaiak eta ikasmateriala

Laburpena:

<p>Liburuak eskolan bertan izaten ziren: historia sakratua, aritmetika, higiene... Mapak. Maistrak ez zekien euskaraz eta beraiek erdaraz ere ez. Euskaraz egiteagatik zigorra: karretea eskuz esku.</p>

Transkripzioa

- Eta libururik-edo euki zenduen?
- Bai. Ene liburuik? Beno, liburuak bertan eskolan eukitten genduzan guk. Eskolan, “Historia Sagrada” ta Aritmetika ta horrek, emoten genduzen. Aritmetika, ta “Higiene”, ta “Ciencias Físicas”, ta zera be bai, kapitalak Espaiñakuk. Ta Ameriketakuk be bai. Eta gero ba, mapatan, mapan danak erreka-eta ikusten genduzen. Zein erreka, ta mendixe zein-ta, horrek danok, erakusten dozkuzen. Maistra ona izen zan gurie.
- Nongoa euki zenduen? Nongoa?
- Bilbokue-edo zan, ta ez ekixen euskaraik, ta guk erderaik ez, Guk erderaik bapez. Ta gero, ipiñi oskun /ipiñiskun/ euskeraz ein ez deigun karretie

kastigue, karretie pasau: ta justamente, nik berba eitten baneban euskaraz, zuk niri pasau karretie, ta nik beste bati. Ta holan karretie bizkor ibili zan lelengotan. Danak eskas, ez genkixen ezebe-ta. Gero ipiñi oskun / ipiñiskun/ karretie azkenin eukenai, kastigue. Bai, hoixe, holanxe, bestela ez genkixen erderaik. Ta berak espliketeko, ez ekixen euskaraik, ba, txarto. Bai. Eta hori ikesteko kalte handixe zan. Ze zuk leitzen zendun, baiña ez zenkixen zer esaten zendun. Kalte handixe.

- Ta ze kastigu-edo izeten zan?

- Ba kastigu izeten zan hoixe puntuk kendu edo errekreo barik itxi edo holakoxi. Bai, kastigu, hoixe. Ez aban harek iñor jo eta holan eitten.

- Ez. Ona zan orduan?

- Bai bai, erakusten ona. Harek, haren kastigu. A, ta “sin comer”, hori be esaten eban, beste bat. Beste bat ez bazan leziñoie eiberdixen: “sin comer hoy, te vas a quedar sin comer”. Ta hori. Eukittie pixka baten ta gerotxua. Ta hoixe zan “sin comer”oi; berandua, pixka baten han ikesten.

4. Eskolan bazkaltzeklo aukera zegoen

- **Erref:** MAR-007/006
- **Iraupena:** 0:01:42. **Hasi:** 00:07:05. **Bukatu:** 00:08:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

<p>Eskolan jaten zuten urrutikoek, baina beraiek ez. Maistrak ere bai; Markinan bizi zen, eta egunero bizikletan joaten zen. Sukaldaria ere bazuten, eskola diputazioarena zen eta. Eskola non zegoen.</p>

Transkripzioa

- Ta bertan jaten zenduen?

- Bertan urriñekuek jaten eben. Mendixetan urriñin bizi zienak. Baina guk urran geunken. Bai eta gu gure etxie eskolatik bistan euen, bertan urran. Baiña urriñekuek, ba goxien etorritte ezin leixen atzera etorri. Mendixetan iguel Santa Eugeni ingurun-edo han goixen, Txepetxabixekuk, Axolakuk ta horrek, ta ba harek bertan jaten eben. Ta maistri bera be Markiñen bizi zan. Ta eunero etorten zan bizikletan; negu ta ude bizikletan. Ta eskolan bertan jaten eban. Gero eskolan, koziñi ta danak. Diputaziñoiana zan ba, “escuela, escuela barriada” zan. Ta diputaziñoiek zertzen eban. Ta harek, koziñi ta danak ipiñi oskuzen; eskoliai ipiñi eitsezan koziñie ta platerak eta maixok eta ezkatza konpleto. Ta gero ba, lan bik eitten eben, eskola juten zanian ba, maistrak be bertan jaten ebanetik, maistran lapikotxue bestien zerai, kargu hartuz egoten zin bi, neska bi txandan. Egoten zin.

- Ta eskolie, non egon zan, Azpiltzan edo Urberuan?

- Bai, Azpiltzan. Hointxe be hantxe da pasaizin. Bai, Azpiltzan. Bat da eskola bat euen andrazkuena, maistrana; eta besti mutillena. Bi eskola junto. Baiña barruen lelengo mutillek eote zin eskola baten eta bestin neskak. Baiñe gerora, neskak eta mutillek eskolan nahaste. Bai.

5. Maistrak fama ona zuen

- **Erref:** MAR-007/007
- **Iraupena:** 0:02:11. **Hasi:** 00:08:47. **Bukatu:** 00:10:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikasgaiak eta ikasmateriala

Laburpena:

<p>Nongo umeak joaten ziren eskolara; Ondarroatik ere bai, Maria Angeles Agirre maistrak fama zuen-eta. Azterketa eta inspektorearen bisita. Pizarra, bakoitzak berea.</p>

Transkripzioa

- Eta nongo umiek joaten ziñien hara?
- Ba hantxe ingurukuek. Eta Berrittutik be bai batzuk. Maistrak famie hartu eban, ba. Bai, fama haundixe hartu eban. Ta Ondarrutik be batzuk, etortzen zin. Fama haundixe hartu eban.
- Ta maistrin ixena?
- Mari Angeles Agirre. Bai. Ta ha asko etorri zan eskola hara. Ta bueno! Harek ondo erakusten eban. Ta gero eitten eban urtien hori, examiñak ipintten oskuzen. Ta etortzen zan ispektorie, etortzen zan Bilbotik: don Pedro, gizon txiki bat. Eta hori examiñak eukazanako, maistri elegante ipintzen zan. Uniforme azulek geunkezan eta gero ipintten ozkuzen, lazo zurixek lazo handixekin, papel, zedazko zurixe-ta ipiñi ta hori. Gero preguntak, sesiño bakoitxai preguntaten otsen /preguntatotsen/. Eta preguntak eta esaten oskun /esatoskun/ maistrak: "Bueno, zuk ez badakizu, ta nik jakin harek preguntaten dabena, esateko hari". Ispektoriek, ez eban nahi izaten hori. Baiña maistrak, bai. Klaro, maistrak esaten bana, batek be ez badaki, ba, erakutsi ez dabene itxurie, ezta? Baiña batak eta bestik badaki, seña lie erakusten, berak zertu dabena, erakutsi dabena.
- Beran fallu ez dala?
- Ez dala beran fallue, bai.
- Eta holan pizarrarik-edo?
- Ene! pizarrak be bai! Pizarrak eukitten genduzen bakoitxak beri. Bai mahaixen eskolan hantxe, beran izenakin-ta. Liburuk be bai. Mahaixan hori eukenetik zera gordeteko leku, hantxe. Lelengo jun giñen eskribitzeko, plana-edo esaten jakona. Letrak eukezena, haren gaiñin ein ta ikesteko.

6. Nahiago eskola, etxeko lanak baino

- **Erref:** MAR-007/008
- **Iraupena:** 0:02:04. **Hasi:** 00:10:58. **Bukatu:** 00:13:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Baserria » Baserriko lanak » Errota
- Aisia » Oporrak

Laburpena:

<p>Adin askotako umeak zebiltzan eskolan. Bera zazpi urterekin hasi zen.</p>

Egunero joaten zen, ez zuen etxean gelditu nahi. Errotara irin bila joateko, maistrari baimena eskatu behar. Oporrak, udan. Ostegun arratsaldea jai, larunbatean eskola.</p>

Transkripzioa

- Eta holan zemat, zenbat edadeko umik egote ziñien batera-edo?
- Ba, nik ez dakit, ze. Txikixek be bai. Zortzi bat, zazpi- zortzi, ni zazpi urteaz sartu nitzen eskola. Ordun beste maistra bat egon zan. Ta gero etor zan hori. Eta ba gero harek eta zertu arte; ba, sesiñoiek eoten zienetik, hiru sesiño: Handitxuenak, lelengoko zerin; “grado medio, segundo, tercero” ta holan, egoten giñen gaztiauek.
- Egunero joaten ziñien eskolara?
- Bai sarritten ni neu bai juten nitzen.
- Ez ziñien etxien geratuten, biherrak eitten-edo?
- Ez naban nahi izaten nik gelditzeik. Eta maistrak be, ene! Harek emoten eban bueno, inportantzixe eskola jutiai! Ta beti. Ba, gu neba-arreba asko giñen. Ta beste batzuk ba, etxin geratzen zin. Ta gero na-na jun biher bazendun be, igul lehena ba, errota-ta jun biher izeten zan ba. Ba urunaz astukin-ta. Eta permisua eskatu ta errekreuko denporan izten eban. Goxaua urten, ze bestelan negu partin illune, ta iña be ezin jun. Baiña goxaua errekreoko denporan ba, permisua eskatu, ta ba eitten eban. Ta hori, bai.
- Eta bakaziñoak-eta eukitten zenduazan-edo?
- Bai, udan. Udan eukitten genduzen, ba juniuan, juliun. Karmenak, hortxe hamabi, hortxe. Eta Santa Eugeni, “hasta el diecisiete de...”, setienbrian hamazazpita arte eukitten genduzan bakaziñoiek. Ta eguen atsaldetan be, jai. Bai.
- Ta zapatutan jai?
- Zapututan eskolam baiña eguen atsaldi jaixe.

7. Doktrina, eskolan bertan

- **Erref:** MAR-007/009
- **Iraupena:** 0:01:08. **Hasi:** 00:13:02. **Bukatu:** 00:14:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Eliza giroko ospakizunak

Laburpena:

<p>Eskolan ikasten zuten doktrina ere. Egun bakoitzean zer egiten zuten. Aritmetika, Espainiako historia eta doktrina; euskaraz eta erdaraz, biak. Apaizak agertzen ziren noizean behin, lezioa hartzera. Erdara ikasi zuten.</p>

Transkripzioa

- Eta eskolan eskolako kontuek bakarrik edo dotriñe-ta be bai?
- Dotriñi be bai. Leziñoie, lelengo bi eukitten genduzen. Bueno astelenin ba, iguel aritmetika ta ba beste bat. Bi: aritmetika ta ba. Historia, “historia de España” be ikasten gendun. Ta bi, bakotxin, bi. Eta gero dotreñi gaiñera. Ta dotriñi be kartilli be, euskeraz ta erderaz bixek. Ta gero abadik etorten zin lantzin behin preguntetan- ta, baiña hantxe ikesten gendun dotriñi be. Bai.
- Baia dotriñie, abadiegaz ?

- Ez, ez. Abadik etortzen zin, pasiuen ta lantzin behin. Ta ba, etorten zin, pregunta batzuk eittera- ta baina ostantzin, ez. Bertan kartillak, kartillak emoten zittuen.
- Ta handixik...
- Ta handixeik ikesi.
- Ze,maistrie be erdaldune bazan, dotriñi be erderaz.
- Bai, bai, bai, bixeta. Erderaz gitxia ikesten gendun. Ta euskerazkue, bai ba guk hantxe ikesi gendun pixkat genkixena euskeraz ta erderioi, eskolan.

8. Jaunartzea, zeru koloreko soinekoarekin

- **Erref:** MAR-007/011
- **Iraupena:** 0:01:30. **Hasi:** 00:14:13. **Bukatu:** 00:15:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Sakramentuak

Laburpena:

<p>Jaunartze bakarra egin zuen, 7-8 urterekin. Elizan binaka jartzen zituzten, Jauna hartzeko. Etxean ospakizuna. Jantzera berezia. Soinekoa egin zioten berari.</p>

Transkripzioa

- Eta gero, komuniñoa-ta zuk, ze, ein zendun lelengo, komuniño txikixe eta gero haundixe edo?
- Ez, ez, komuniño bat. Ba, nik ez dakit ba, zortzi urte-edo, zazpi- zortzi, hoixe izette zan [...] komuniñue, danak edade batekuk jeneralin, holantxe.
- Ta zelakoa zan ordun han sasoién komuniñoa?
- Gure ustez ona. Parejaka, ipintte zittuen elixan biñaka. Ta ba alkarren lagunek biñaka juten zien edo jute giñen komulgeta. Ta gero hoixe, gero etxin ba zelebraziñue zeozer ta.
- Ta erropie ta?
- Erropie, be bai. Bakizu, batzuk elegantiaue beste batzuk hori baiña. Eta beste batzuk, ba igul, aitziana-edo aurrekuanak-edo. Baiña beti erropie diferentie. Niri neuri ama besutakok ein osten /eisten/ ta. Bai, soiñeko politte ein osten /eisten/, zeru kolorekue. Bai politte zan plisauekin, ta zintturoie be, trenzi einde ta pilitte zan, bai.
- Dotore joan ziñen?
- Bai ustez bai. Bai, soiñeko politte zan. Gero, beste aizie be haretxaz soinekuaz ein zan. Bai, politte zan soiñeku, fiñe ta politte zan.

9. Baserriko lanak: itaurrean eta behizain

- **Erref:** MAR-007/012
- **Iraupena:** 0:02:13. **Hasi:** 00:15:43. **Bukatu:** 00:17:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

<p>Baserrian beti zegoen lana. Itaurrean eta. Laiarekin nagusiak ibiltzen ziren. Soroan lanean. Behiak zituzten, txahalak hazteko, eta haiek zaintzen ibiltzen ziren. Etxerako behar zuten esne dena. Garia, artoa... Ganadua orain ondo bizi dela dio, lanik egin gabe.</p>

Transkripzioa

- Ta eskolan ta dotriñan-ta egoten ez ziñienien, zer eitten zenduen zuek egunien ziher?

- Enee, baserrixen beti euen bihera! Baserrixen beti zozer: edo behixek zaindu behar zenduzela (bizendule) edo, udan-edo intxaurren ein biher dozule /bizule/ ganauen aurrien edo, beti zozer. Beti.

- Goldaketan- eta be ibiltzen zinen?

- Goldaketan. Ba gero, hori haundixae...

- Laixetan edo ?

- Laixetan gitxi ein eban, baiña hori, ya hori umetan ezin leiken ein leixetan- ta.

- Ez?

- Ez. Hori fuertiaue da, bai. Leixak altxautie, bai nausixauek ba, persona nausixena da hori, bai.

- Ta zuk ze biher eitten zendun orduen, soluen-eta?

- Soluen ba, lehena pasaten zana, labreten zendun, ta urteten eban, lur koskorak, zokille jo ta holako gauzak ein biher izeten /biziten/ zin, bai.

- Ta idirik-eta ez zenduen euki?

- Ez, ez, behixek bai.

- Eta ordun, ittaurren.

- Ittaurren ein biher. Zaintzie, gero larra ata biher izeten zin harek. Oin botaten dozuz solora ta libre, baiña ordun zati baten zaindu biher zenduzen /bizenduzen/. Edo mendi zerin-edo... Ta okerra jun ez deixen, ba zaindu ein biher zin /bizin/, zaindu ein biher zin /bizin/.

- Ze euki zenduezan, esne behixek?

- Ez. Lau bat behi edo eukitxen genduzen txahalak hazteko, bai.

- Ta gero, esnie saldu-eta ez zenduen eitten...

- Ez, ez ez. Guk etxin behar gendun esne asko, hamaike giñen-ta. Ez genken saltzeko. Ta gero, behixek be oin lez esneik be zer eukitzen eben ba? Larreik be, dana ein biher zan /bixan/, garixe ta artue ta hori, erein biher zan /bizan/ hori hartzeko. Eta ganauek ba ebaitxe eruen biher izeten /bizeten/ jakuen. Ba ganauek be ez zin oingo modun bizi. Oin ganauek ondo bizi di: biherrik ez, eta jan ta edan. Ure be, oin etxin deuke. Ta orduen ure edata erun ein biher. Ta egunin baten-edo, erun da listo, bai.

10. Gariaren prozesua; errotara astoarekin

- **Erref:** MAR-007/013
- **Iraupena:** 0:02:52. **Hasi:** 00:17:56. **Bukatu:** 00:20:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Baserria » Baserriko lanak » Garia
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserria » Baserriko lanak » Errota

Laburpena:

<p>Gari-jotzen ibiltzen ziren. Prozesua: ebaki, azaoa egin; eskuz jo harrian,

garaua ateratzeko; makinan garbitu. Markinako errotara eramaten zuten, irina egiteko. Menditik joaten ziren, astoarekin. Ez zen lan ederra; astoa okertu eta larri, aldapetan.</p>

Transkripzioa

- Ta orduen garitten-ta ibiltten ziñen zu, gari joten-ta?
- Gari joten hoixe bai, hoixe bai gari joten. Baina ez zan edarra. Berue, beru biher izeten /bizete/ zan ba garixe zertzeko. Beruaz jota urten daixen garauek, urten daixen.
- Zelan izeten zan hori prozesue, kontekozu apurtxu bat, dana, garixena, garixe batzetik dana?
- Ba garixe, ein biher izeten zan /bizetezan/ ebai. Eta gero, lotu ein biher izenten /bizete/ zan, azaue esaten zan hori. Ta gero, ipintten zan, kukurutxun edo metie edo holan einde siketzeko. Eta gero, ein biher izeten /bizete/ zan jo, ha garaue etatako.
- Eskuz?
- Eskuz. Harrixen, drin-dran jo. Eta beruaz urtete eutsen garauek. En kanbio, burue berue ez bauen, jo ta jo eindde be ez aban urteten. Bai. Ta gero ba, ein biher izeten zan /bizetezan/, makiñan garbittu. Zera arotza-edo esaten jakon gauzie eukitte eban barruen, ganien garixek. Ta ha ein behar izeten zan makiñan garbittu. Ta gero, ogixe eitteko ba, erun errota ta errotan, eitten eben urune ta etxin.
- Nungo errotara?
- Markiñen, Markiñeko errota eruten gendun. Oxilaiña. Markiñen, sarreran da, hantxe. Haraxe eruten gendun
- Zer egon zan, errota bakarra ala?
- Beno, han hurran, haxe. Gero...
- Berritxu partera-eta ezinen joaten? Berritxu parteratz eta ez?
- Ez, ez. Markiña.
- Ordun Urrusolo be martxan euen?
- Bai baiña gu, Oxilaiña. Guk urraua geunken haxe. Urlo parin da Oxilaiñ. Ta haraxe gu. Gero, mendiz juten giñen hara.
- Ta hori, nondik nora joaten ziñien etxetik errotara, edo zelan-edo?
- Ba lehenako bidie mendixen. Kamiñoik ez zaueneko bidi, mendixen ziher.
- Baiña astoz, oinez?
- Astuaz, bai. Astuai, zorru ipinitte. Bai, astuaz jun biher, bai. Ta ba aldapie be bastante eta bueno, ez gendun gogo, gusto haundik eukitten errota juteko. Ze astu juneran eta goittik beheran, beti zorrue alderdire. Ta okertutekun inderrik be ez. Ein hari gorutz de... Ez zan izeten agradabli. Gurin Luis hasi zanin, mutille, hori zazpigarrena zan mutille. Ta ha desietan, ha trankil juten zan. Asto gañin plantaute be bardin, trankil. Gu estutu eitten giñen, estutu eitten ginen gu, baiña ha, ez. Pozik jun zan hasi zanin, bai.

11. Errotariarekin tratua; ogia egiteko modua

- **Erref:** MAR-007/014
- **Iraupena:** 0:02:49. **Hasi:** 00:20:48. **Bukatu:** 00:23:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Garia
- Baserría » Baserriko lanak » Errota
- Euskara » Lexikoa

Laburpena:

Errotariarekin tratua nola egiten zuten: irin kilo batzuk berarentzat hartzen zituen hark. Ez zuten dirurik behar, trukea egiten zuten. Irinarekin ogia egiten zuten. Irinari zahia kendu. Ogia astebeterako egiten zuten. Ogia egiteko prozesua. "Txantxaduri".

Transkripzioa

- Ta errotarixegaz tratue zelan eitten zenduen?
- Ba eruten genduen zorrue ta eitten eben pixau. Eta gero emotn eben urune. Ta eurentzako hartzen zittuen kilo batzuk, ez dakit zenbat izengo zien, han pixotik, ba urune gitxia emon: honenbeste kilo, ta ba atzera urune hartu ta etxera.
- Ta dirurik ez zenduen gastetan?
- Ez, errota zerin ez. Ez, ez, truke. Harek eurek hartzen eben garixan pixue: honenbeste pixu dauke ta ba urune gitxia emon. Bai, haxe haren irabazixe.
- Ta gero urunegaz?
- Gero, urunaz ogixe ein biher. Ogixe gero.
- Zelan eitxen zenduen?
- Ba urune zahixe eukitten eban urunek. Ta eitten biher izeten /bizeten/ zan pasau galbaien. Gatzen zan, urune pasaueran ta goixen gatzen zan ba azala, garixan azala, zahixe, esaten jakona. Ta gero ba, ha zahixe izeten zan ba txahalentzako-edo, zahixe, ona zan txahalentzako ta be. Eta ba ogixe eitten gendun, urune ogixe eitten gendun, ezta? Astebeterako jeneralin. Ta ogixe eitten zaniien, hurrengo asterako zatitxu bat gatzen zan ogixana. Ha lebadurie izeten zan. Urunetan tapaute itxi ha ta handik hurrengo zortzi eguna ogixe eitteko, haxe. Urune ipiñi, ta ur berue ta gatza bota haraxe, ta lebadurie. Ha hantxe zertu dana, ta gero masie ein.
- Ta lebaduriai, beste zeozelan be esaten dotsezue ezta? Txantxadurie?
- Txantxadurie bai, txantxadurie.
- Hori lebaduri da?
- Bai.
- Ta hori aurreko egunin gordetako errezetie.
- Txantxadurie bai. Gorde ta gero ogixe ein. Masie ta zera ta gero, ogixan formie, beran denporie biher harek be altxetako ta hori gauzak eitteko. Ta gero ba sartu laban, ta ordubete baten-edo, sue, egurraz-ta eitten zan, ta labie berotzen zaniien, zurittute ikusten zanin, ba ogixe sartu. Ta gero ordubete bata-eta.
- Ta zenbat denborarako ogixe?
- Zortzi bat egun; hoixe, zortzi bat eguneko.
- Gozo egoten zan zortzigarren egunien?
- Gozue, ordun dana zan gozue! Bai, baserriko ogi sikue diferenti. Ez da kaleku lez, bai.

12. Eguneroko otorduak: babarruna, txerrikiak

- **Erref:** MAR-007/016
- **Iraupena:** 0:01:36. **Hasi:** 00:23:47. **Bukatu:** 00:25:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Euskara » Lexikoa

Laburpena:

Talo asko jaten zuten, baina morokila ez. Artoa, zopak eginda eta esnetan egosita. Babarruna jaten zuten egunero, eta garbantzua jaietan. Txerriak, gatzituta: "gatzanoski".

Transkripzioa

- Ta gero talue ta be, jango zendun ba morokille-ta?
- Bai, morokille be bai, baiñe ez gendun guk morokill asko. Ez giñen morokille, talue bai. Talu ta artu ta esni. Artue beste bat eitten zana, masie, ogixan moduen, artuaz. Ta artuta esni, gehixa gusteten jakun morokille baiño. Bai, artuai sopatxuk eindde, mehe-mehe ta gero esniaz egositte gozue eoten zan. Ta talu ta esni be bai. Talu be arto-urune, artuaz be hoixe, garixaz lez eitten zan, ba urune. Ta gero taluek.
- Eguneko, holan jatordu normal bat-edo, zelakoa izeten zan? Ze oin, denetarik jaten da oin.
- Lehena, inddierrak jeneralin. Inddierra, lapikokue egunero inddierra. Ta domeketan ba, garbantzuk ta okeli sartu barrun ta. Hoixe, zeziñe eitten zan ordun. Zeziñe ta txarrix, jeneralin baserrixetan.
- Ta urte osorako?
- Bai. Txarrixek igul, bi be bai. Baiña, zeziñe ta holaku ba baten. Bai.
- Baia nun gordetan zenduen zeziñe?
- Gatzaun aski, esaten jakon. Leku bat, gatza emon ta hantxe konserban. Gatza bota ta alkarren gañin ipiñi.
- Ta ondo?
- Ba, bai. Ondo konserbatzen zan. Gatza, bastante gatza. Gero ba harek moteldu daixen, beratu ein biher zendun /bizendun/ uretan.

13. Barazkiak eta arraina; Ondarroako saltzaileak

- **Erref:** MAR-007/017
- **Iraupena:** 0:01:17. **Hasi:** 00:25:23. **Bukatu:** 00:26:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Batetik bestera zebiltzanak
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

<p>Piperrak, ilarrak, lekak... barazki asko zuten etxean. Arraina: antxoa, sardina... Ondarroatik oinez joaten ziren arrain saltzaileak. Batzuetan "korreoa"-n bueltatzen ziren, autobusez. Arraina merke egoten zen; dozenaka, antxoa.</p>

Transkripzioa

- Babak eta piperrak eta eukiko zenduzan?
- Ba, hombre! Piperrak, udegunien. Udegunien eote zin harek..
- Ortuarixe ba, berdurie ta?
- Bai, berduri be bai. Beti porru ta bañak eta iderrak eta hori.
- Ta arraiñe?
- Arraiñe? Ez hainbeste. Baserrixetan-ta bai. Arraiñe ba, behiñ o behin antxoie dala, sardiñie dala, arraindunek be etorten zin Ondarrutik. Ondarrutik Markiña oinez etorten zin! Burun hartu otzarak-eta.
- A, buruen? Burdizen, ez? Buruen?

- Burun, zestu. Zestuek ta arraine hartute. Ta gero korriue eoten zan, zera juteko, atzera bueltan. Ta sarritten, hantxe juten zin. Korreuen juten zin Ondarrua. Baina oiñez be bai. Te gero goxien, handik gerua hasi zin ba, goxien be korreuen. Autobuse ez bazan, korriue eote zan. Bai, autobusek izeten zin.

- Baiña arraiñe erosteko be dirue biherko zan?

- Klaro, baiña arraiñe merke eote zan ordun. Antxoak-eta bai. Antxoie-ta hori, merke eote zan. Ta gaiña, dozenaka antxoie, pixure barik, dozenaka. Bai.

14. Neskame, Ondarroan

- **Erref:** MAR-007/019
- **Iraupena:** 0:02:04. **Hasi:** 00:26:45. **Bukatu:** 00:28:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)
- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

<p>Pixka bat koskortutakoan neskame egon zen Ondarroan; lau urte egin zituen, kalean. Baserritik hara joatea ikastetxera joatea bezalaxe zen. Zortzi duroko soldata. Neskametzako lanak. Kontserba lantegia zuten jabeek. Gerra denboran egon zen han.</p>

Transkripzioa

- Ta zuen etxien hamahiru ago, asko biherko /biko/ zan?

- Bai, bai. Gero, pixka bat koxkondutekun, krixada. Aizti be, aizta nausixena be, krixada. Ta gero neu be krixada eon nintzen.

- A bai?

- Bai, hamazazpi urteaz eon nintzen. Ondarrure. Lau urte ein nittuzen. Bai.

- Ta nora joan zinen ba?

- Ondarrure, kalera. Bai.

- Baserritxik kalera?

- Bai. Hombre, baserrire ez neban nik krixada juteik! Lehen neuen ni baserrixen aspertute.

- Ondo jakin zendun nora joan?

- Bai. Ta zien ba, ondo bizi diñek. Ta hori, baserrittarrantzat eta gutzeko zan, kolejixora jutie beste. Beste gauzie, erakusten otsue. Kolejixun euezan bertako alabak. Lau neska zin-eta.

- Eta jornalagaz joan ziñen?

- Bai. Jornal txikixe, baiña zortzi euro, zortzi euro.

- Zortzi euro edo pezeta?

- Hillien.

- Zortzi pezeta?

- Zortzi euro. Euruek, eoten zin bost pezetakuek, euruek. Duruek, durue, zortzi duro. Bai. Hoixe, bai. Zortzi duro.

- Ta ze biher eitten zendun han, Ondarrun?

- Ba han dana. Krixada juten danak: etxi garbittu eta errekauek eta dana. Aurek señoritak, harek, ez ebenez eitten ezer! Iñoz ohie eitten-edo lagundu-edo holan, baiñe ostentzin biher guztik.

- Ordun jente dirudune zan?

- Ordun behintzat, dirudunek zirelekun geuezan gu. Ez dot pentsetan diru esajeraurik, baiña fabrikie, ta antxoie fabriki-tz horrek eukezan. Konserba

fabrikak-eta. Bai. Ni gerra denboran eon nintzen Ondarrun.
- Bai, bai, han sasoi en gerri zan-ta.
- Bai, gerra denporan.
- Ta zelan joan ziñen Ondarrure ba, zer dala-edo?
- Ba, horrek, Aiztie eon zan lelengo eta gero, aiztie ezkontzako-edo etorri zan nausixena, ta ba, gero neu bertara, aizti eon zan lekure.

15. Gerra garaian, Ondarroan inkomunikatuta

- **Erref:** MAR-007/020
- **Iraupena:** 0:01:37. **Hasi:** 00:28:49. **Bukatu:** 00:30:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ekonomia gerra garaian
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

<p>Gerra hasi zenean, zazpi hilabetean inkomunikatuta egon zen etxeokoin. Urritik apirilera. Gernika hartu zuten arte. Beste ahizparekin egoten zen, hura ere Ondarroan zegoelako neskame. Pobre bizi ziren: oinutsik umeak, kalean, kalekoak baserrietara jan eske...</p>

Transkripzioa

- Ta gero gerra denporan, suertau zan gerrie. Eta hiru hillabetien-edo, zazpi hillebete ein zittuzen eta inkomunikaute etxeokoin. Hantxe, ezin pasau Ondarrutik. Ondarrutik nire etxera ezin jun. Bai. Oktubrin sartu zin eta aprilla arte. Oktubrian lauen sartu, ta aprillan hogeta seixe edo izen zan, Gernike hartu ebena. Hori, zertute eon zan, geldi.
- Orduen, zure etxeokak jakin barik, ondo bazauz-edo?
- Bai, bai, bai, ezebez. Ta beste aizta bat neuken Ondarrun, ha be Ondarrun euen krixada.
- Ta haregaz egoten ziñen?
- Bai, bai. Ondarrun bai.
- Ta ze diferentzi egon zan Azpiltzatic Ondarrure bizimoduen-edo, jentie-edo?
- Ondarrun, ordun Ondarrun be jentie eskas bizi zan, bai Ondarrun, bueno diferentzixe ein dau handik hona, bueno! Ortozik-eta ibiltzen zien, trajei pe, mariñel trajei, ez euen trajei iñok, ta kotxei pentsau bez! Oin ya.
- Ta ortozik ta bai jentie?
- Bai umik-eta, bai.
- Eta abargata batzuk be ez?
- Umik-ta asko ibiltten zin ortozik eta gero, baserrieta juten zin jateko eske-ta. Ondarrun be, eskas bizi zin ordun.

16. Ondarroan, nazionalak sartu aurreko giroa

- **Erref:** MAR-007/023
- **Iraupena:** 0:01:53. **Hasi:** 00:31:16. **Bukatu:** 00:33:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

- [Politika](#) » [Gerra zibila \(1936-1939\)](#) » [Gerraren eragina](#)

Laburpena:

<p>Nazionalak urriaren 4an sartu ziren Ondarroara, Debatik. Gerrako giroa: soldadu tolosarrak kantuan, bertako neskek nobioak ere topatu zituzten... Frontea non zegoen, Astarrikan. Bi anaia elkarren kontra, alde banatan borrokan.</p>

Transkripzioa

- Sartu zin oktubrian lauen.
- Eta nundik sartu zien edo zelan izen zan-edo?
- Ba, Debatik ziher. Debatik sartu zin. Debatik Ondarrure, ba urran Mutriku-ta ba. Deba etorri, Mutriku te Ondarru.
- Ta Ondarru. Ta handik?
- Bai.
- Ta hori, Ondarrun igertzen zan kalien giroa edo gerriena edo?
- Egon zan azkenin, normalin lez. Hainbeste denporan eon zan bertan, geldi, ba, eon zan, bera gerri ez baleo lez. Ba soldauek eta kantetan ta bueno dana hori. Ta ordun negu be ein eban ona. Eta hor, Tolosaku, tolosarrak-eta euezen. Ba han ibiltten zin "Compañia de Tolosa" ta benga kantaute kalin ziher. Ta bueno! Ta gero neskak be, nobixuk-eta topau ein zittuen-ta bueno! Hainbeste denboran bertan, zazpi hillebetin ein zin bertako. Bai.
- Eta han Ondarru partin ez zan egon frenterik edo holan, burrukarik-edo?
- Frentie euen, Ondarrun eta Astarrikan, bestie. Astarrikan euen. Eta gabetan-ta esaten eben, han, tiroteu-ta eoten zala. Eitten ebela. Baia, anaiek elkarren kontra ebizen. Bai, bat mendigoizale bat be, Patxi izena ebana, mendigoizale eozan, baiña gero atrapau eben horrek, nazionalak, ta eon zan Astarrikan. Eta beste anaie euken han, Ondarrun eon zan ta beste anaie Astarrikan. Pentseizu. Donostikuk-edo zin.
- Alkarren kontra?
- Bai. Alkarren kontra, bai, bai.

17. Errepublikara garaiaren eskolan

- **Erref:** MAR-007/025
- **Iraupena:** 0:01:04. **Hasi:** 00:34:20. **Bukatu:** 00:35:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Ohiturak eta bizimodua](#) » [Hezkuntza](#) » [Eskola](#)
- [Politika](#) » [Gerra aurrea](#) » [1931-1936: II. Errepublika](#)

Laburpena:

<p>Errepublika garaian ibili zen eskolan. Politikaz ez zekiten ezer ere. Errepublikako bandera jarri zuten eskolan ere. Gerra hasi zenean, CNTkoen eta komunisten beldur izaten ziren.</p>

Transkripzioa

- Banderi eskolan be bai. Bandera errepublikanu, euki gendun eskolan be. Bai, bai. Nazionala eduki gendun aurretik eta gero, errepublikanu. Republikik urten ebanin.
- Ta ze kanbixo egon zan eskolan?
- Eskoli be, ez gendun. Maistra bat geunken ta iguel. Maistrie ez zanetik kanbixau ba iguel.

- Ta kurtziek eta ez ebezan kendu-eta?
- Ez. Guk han ez. Hori zan gerra denporan gehixa. Gerrie urten ebanien, Ondarrun be, ni akordetan naz, elixa jutun ta be, billurtute. CNTekuk eta komunistak-eta euezen. Ta mantillak eta ikusten baeben, lehena, mantillekin jun biher izeten /bizete/ zan. Eta mantillak eta be, ikusten baeben ta. Hor, gerran denporan billurre gehixa, gerratien. Ordun euezen han zerak, komunistak eta republikanuk eta danak.

18. Gerraosteko miseria eta ogi beltza; estraperloa

- **Erref:** MAR-007/027
- **Iraupena:** 0:03:29. **Hasi:** 00:35:50. **Bukatu:** 00:39:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Gerraosteko miseria. Errazionamendua. Ogi beltza eta txikia. Ondarroan ez zuen goserik pasatu. Estraperloa: errotara gauzez, itxi egin zituztelako. Etxean ehotzeko aparatuak. Garia entregatu beharra, etxerako falta arren. Kupoia.</p>

Transkripzioa

- Gero, Franco sartu zanién, ta gerra denboran, hortxe miserixi. Bakizu, dana zerin, regimenin ta. Regimenin esan dot, rasionamentu ta.
- Ta zelan zan hori, rasionamentu kontue-ta?
- Ba, hori, orixue rasionamentuen. Ta gauza guzti rasionamentun: honenbeste, bakotxai ta handik gehixa ezin zeinken erosi. Bai. Rasionamentun ta ogixe be, bakizu. Ogixe, baltza ta bera txikixe ta jan eziñekue. Zeaz eindde euen ez dakit nik, garbantzuk ta nahastik eta edozer. Ta bera be gitxi, txiki-txikixe emoten eben.
- Ta zu, Ondarrun egon ziñenin, goserik ez zendun paseu?
- Ez neban nik paseu goseik.
- Ta dirue euki zenduelako han ?
- Bai ba, nik harek eroste ben-ta.
- Estraperloa-ta be, egongo zan?
- Bai, estraperlue bai gerra denporan, bai. Errotak-eta gabaz ta jun biher-ta uruneta-ta. Baserrixetatik be, ta gauza asko. Mendixetan-ta be, bakizu, ta gero pasetako-ta batetik bestera- eta. Ez eben, muga batetik bestera ezin pasau-ta.
- Errotakaz, ze paseu zen ba?
- Zarratu ei zittuen errotak. Ta egunez-ta biherra ezin ein. Ta ixilik jentie gabaz-ta, bai.
- Karo, baiña orduen gabaz, zabaltze biezan tranpan, tranpie eindde?
- Tranpie, gabaz ez zan ikusten, ta ba, jun ein biher. Jan ein biher ta jateko. Bai, urriña-ta jun biher ta illunien.
- Zuen parajeko errotak, danak zarratu biezan, ez zan egon baten bat?
- Baten bat euen Lekeitto partien.
- Zabalik?
- Bai. Ta gero jentik erosi eban holako aparato batzuk, granue apurtu te urune eindde. Ez zan urune naturala, ez zan baiña, zeozer.
- Ixoteko?
- Bai.

- Ta zuei etxien be pasauko jatzuen hori baserrixen, entrega ein biherra garixe-ta.

- Bai, garixe bai. Hori urte askun, baiña gerrie amaittu ta gero.

- Gerraostien ?

- Bai gerraostien, bai. Garixe entregau, gero honenbeste gari entregau ein biher.

- Ta hori etxe danak-edo?

- Bai. Danak, danak.

- Ta ez eukenak?

- Baiña baserrixen danak euken garixe. Nahitte etxerako falta ha ipiñittek zera, entregau ein biher.

- Igual erein biher ?

- Ha kupoie, lehena garixe erein barik ez zan iñor gatzen. Ta gero, itxi zanin be, ene! Garixe erein barik, zelan ogixe jango ba? Ta hoixe pentsetan: garixe erein ezik, ezin leikela jan ogik. Eta lehena, hoixe zan: garixe ta hartu, ereitta-ta, jateku erein, ipiñi biher zan /bizan/ soluen. Oingo moduen ganauek be, ederto ta pentsau bez ! Erein biher zan /bizan/ba: artue, garixe eta patati ta gauzi hartu biher zendun /bizendun/, jatekue. Bai.

- Eta egon zan holan baserrixarrik zuen parajin bera ibil zana baserriko gauzakaz estraperloan?

- Baten batzuk ibiliko zin, bai. Baten batzuk ibiliko zin beti.

19. Diru-aldaketa: Euzkadiko dirua

- **Erref:** MAR-007/028
- **Iraupena:** 0:01:07. **Hasi:** 00:39:19. **Bukatu:** 00:40:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerrako administrazioa

Laburpena:

<p>"Euzkadiko dirua". Txanpon-aldaketa. Lehengo diruari balioa eman zioten gero. Dendetan zorra kartoian idatzita ematen zieten.</p>

Transkripzioa

- Ta dirue zuk ezetu zendun Euzkadiko dirue-eta.

- Bai.

- Hori kanbixua, zelan igerri zenduen-edo?

- Etara eben, dirue diferentie. Diru paperezkue ta baitte monedak be, bai. Baiña diferentiek.

- Ta lehengo diruagaz zer ein zenduen edo ze?

- Lelengo diruai, gero balixue emon dotsen /emotsen/, gero. Bai, bai. Emon otsen /emotsen/ gero balixue.

- Gero kanbixau ein zenduen-edo?

- Bai. Kanbixau eukenak. Bakizu, ordun askok kanbixateko be, ez eban euki be ingo, baiña. Gero, kanbixateko zera etorri zan, bai.

- Klaro jentik dirue euki arren, ez eban balixo ta.

- Ez. Ha baitte dendetan be emote zittuen. Ba, zu jutun zaz erosta, ezta? Eta diruik ez daukezu iguel, ta karto baten honenbeste balixo emoten otsuen. ta gero, hurrengun berta jun biher zeñen /bizeñen/ haraz zeraz, kartotxuaz. Ta holantxeik.

20. Orduko janzkera; abarkak; prakak

- **Erref:** MAR-007/030
- **Iraupena:** 0:03:00. **Hasi:** 00:40:34. **Bukatu:** 00:43:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Baserria vs. Kalea

Laburpena:

<p>Ahal zen moduan janzten ziren. Baserrian, gomazko abarkak; etxean egindakoak larruzkoak ziren, eskasak. Zapatak, domeketan elizara joateko. Markinan erosten zituzten oinetakoak. Kaletarrak baserritarrei burla egiteko beti prest. Emakumeek prakarik ez! Onartzen du erosoak izan behar dutela, baina berak sekula ez ditu jantzi.</p>

21. Artilezko galtzak; depilazioa

- **Erref:** MAR-007/031
- **Iraupena:** 0:01:11. **Hasi:** 00:43:34. **Bukatu:** 00:44:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

Artilezko galtzak, soineko azpian. Depilazioa; hankak eta besazpiak. Aitak labanarekin egiten zuen bizarra.

Transkripzioa

- Ta goniezgaz-eta ze ibiltzen zenduzen gero, kaltzak-edo?
- kaltzak bai. Kaltzak abarkakin-ta, kaltza lanazkuek en jeneralin abarkakin.

- Ta gero, bernak-eta? depileu-eta eitten ziñien zuek?
- Bai, gero nahastu giñenien bai. Klaro, bestelan itsusidxe.
- Ta zelan depiletan ziñien lehen?
- Ba bizerra kentzeko horrekin, makiñiaz. Honek, ze esaten jako horrei?
- Atxurregaz-edo?
- Hori, hori.
- Ba ze, aitteri-edo kendute edo...?
- Ez. Ez aittek, aittek labaiñeaz eitten eban, labainie euken aittek. Bai, baia saltzen egoten zin horrek.
- Orduen zuek be kentzen zenduezan uliek.
- Bai, bai hankakuek bai.
- Kaltzarpekoak-eta?
- Kaltzarpekuk be geroruz bai, baia lehena manga luzek eruten ziñetik mangiaz, gero manga motzakaz azkenien bai. Ze niri hori itsusi begittantzen dxat kaltzarpeku.
- Izerdidxe-ta.
- Izerdidxe ta han manga motzak-eta bistan ta hori, niri hori ez jaten gustan. Itsusidxori.

22. Arropa garbitzen: xaboa, "lixibie"

- **Erref:** MAR-007/032
- **Iraupena:** 0:02:23. **Hasi:** 00:44:45. **Bukatu:** 00:47:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

Laburpena:

Arropa nola garbitzen zuten. Xaboi eskasa, gerra sasoian. Chimbo. Izarekin "lixibie" egiten zen; tinan, sutarako hautsa, ur irakina... Ereinotzaren orriak, usaina emateko.

Transkripzioa

- Erropakaz gabizela-eta, garbittu? garbittu erropak zelan?
- Urtean errekan. Errekatik ure erunde, garbittu etxien jabonaute ta gero errekan aklarau barriz uretan ta halantzek.
- Ta jaboie zelakoa-edo...
- Jaboie gerra ostin eskas egon zan, eskasa be eskasatarikue jaboie. Bitse be gitxi ta, eskasa jabo eskasa egon zan. En jeneral "en jabón Chimbo" izeten zan. "Jabón Chimbo", ona, ointxe be ona dala esaten dabe e! Onena esaten dabe dala.
- Ta zuk ez zendun ezetu etxien eiñiko jaboie?
- Ez, nik ez. Baia guk, saltzen egoten zan jaboie eskasa, txarra jaboie. Sebuegaz-eta eitten ebela, nik ez dakitz ze esaten eben, baia eskasa jaboie.
- Lehen etxien eitten zan.
- Bai, batzuk eingo eben.
- Eta erropa zuridxentzat eta be "Chimbo"? izerantzat-eta?
- Izerak-eta orduen eitten zan lixibie. Hori izeten zan zera, erropak ipintzen zin zer baten, barrika moduko, tiñie. Ta han ipintzen zin erropak ta gero ipintzen zan zaku bat, trapu bat, eta suteko heutse. Ta suteko hautsai gainetik botaten jakon ur irakiñe, ur beru. Ta hantxe ez dakitz zemat izeten zin. Ta harek guri maestrik esaten oskun, suteko heutsek eukela lejia, ta baeuken zoker. Erropak garbitzeko be ona zan, eta eskutan be igertzen zan ha geuza legune. Bai, lejia eukela esaten oskun gure maestrik suteko hautsek.
- Ta bedarrik-edo jartzen zenduen uretan?
- Ez. Ipintzen jakon bertan zerin ereinotzan orri batzuk, usaiñe zertziarren-edo izengo zan. Ereinotzak usaiñe handidxe eukitzen deu. Baiña ostantzien beste bedarrik ez. Eta haixe izeten zan jabonaduri ta gero, bueno erropa danak ez, bakizu izerak eta hori eitten zan ba lixibie esaten jakon ta ostantzeko erropak ba jaboiaz.

23. Gorputza garbitzen; etxea garbitzen

- **Erref:** MAR-007/033
- **Iraupena:** 0:01:23. **Hasi:** 00:47:08. **Bukatu:** 00:48:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Garbitasun pertsonala

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

<p>Gorputza nola garbitzen zuten, ur gutxirekin eta noizean behin. Etxea, berriz, erratzarekin garbitzen zuten. Lurra nolakoa zen. Lanbasik ez zegoen.</p>

Transkripzioa

- Ta zuen gorputze-edo?
- Gure gorputze lantzin behin, garbittu uraz-ta. Ure be, tamaiñu.
- Baia errekan edo etxin?
- Etxin. Ekarri ure ta baldan-ta garbittasun haundik ez. Danak halantxeik ta akabo, konforme.
- Etxie?
- Etxi zer?
- Etxi garbitzeko?
- Etxi garbitzeko eskobie. Hautsek kentzeko ta hori-ta.
- Ta baldosie-ta garbitzeko-ta?
- Bai, baldosaik non euen ordun? Ordun...
- Terrazue edo ez?
- Ordun, egurre-edo izeten zan jeneralin beheian gañin. Ta ezkatzin-ta be, lurre-edo eote zan. Baiña gero, [...] hasi zan baiña ordun lelentotan.
- Ta lelengo fregonie, zuk zenbat urtegaz hartu zendun lelengo fregonie?
- Hori, ez dakit. Hoixe fregonie, noz? Krixeda eon nintzenin izengo zan. Lelengo fregonie, baserrixetan, fregonaik ez zan usetan ordun. Keba, ez.
- Baia zer, karue zalako edo ez zalako egon?
- Ordun pentsau bez! Ta ze garbittuko zendun, beheie, zera pasau fregoniaz be? Ez zan ordun ez zan fregonaik baserrixen. Eskobi.

24. Ur bila erre kara; "andrazkoen lanak"

- **Erref:** MAR-007/034
- **Iraupena:** 0:00:54. **Hasi:** 00:48:31. **Bukatu:** 00:49:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

<p>Ur bila erre kara eta baita arropak garbitzera ere. Harria. Emakumeen lana zen. Etxeko lanak egiten zituzten mutilak ez zituzten begi onez ikusten.</p>

Transkripzioa

- Ta uren bille nora joaten ziñien-edo?
- Erreka. Ta guk hamen urran geunken. Ta urrin eukenak. Bai, erreka jun biher arropak zertza, aklareta be. Harrixe eote zan, harrixe jo ta harrixe.
- Ta hori, andrak bakarrik?
- Bai, andrak. Gizonak pentsau bez, ene! Ta gizonak, andrak ez eben nahi gizonak biherrin ikusi. Ene, marikitak zin gizonak biherrin ekitten baben. Bai. Nik, ez dot nahi holako gizonik eukitterik. Marikitatzat, bihera eitten baben! Ezkatza garbittu edo hori-edo. Andrezkuen bihera eitten baben, marikiti.
- Oin, bestelakuk nahixa, ba?

- Oiñ, kanbixau de.
- Oin, ez badau eitzen etxetik kanpora doa.

25. Homosexualitatea, urrutiko kontua

- **Erref:** MAR-007/036
- **Iraupena:** 0:01:11. **Hasi:** 00:49:40. **Bukatu:** 00:50:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Ez zuten homosexualik ezagutzen, entzunda bakarrik. "Ameriketako" kontua zen hori, urrutikoa. "Armairu barruan" egongo ziren lehen.

Transkripzioa

- Guk ez gendun ordun ezautzen marikitarik. Baiñe entzunda hoixe. "Ene andrak", "bai, nahi beste honek nire gizonak holan biher eittik-ta". Ene, umezaiñien ta errekaduek eitten be ez zebeñ nahi gizonazkuk, pentseu be ez!
- Baia holan homosexualidade konturik-eta entzun be ez.
- Ameriketetan-ta, hor kanpun, edo zerin, esaten eben hor zerin, surrien dauezela asko., malfloritak euzela-eta. Hor, baiña hamen ingurun ez,ez.
- Ba egongo zien, ba?
- Egongo zin. Batzuk entzuten zin iguel, batzugaitzik entzuten zan bai, gizon batzugaitzik entzuten zan. Bai, bai, entzuten zan gizon batzugaitzik.
- Ze guk oin esaten dogu askotan, horrek plumie deko edo berbetako moduegaitzik-edo.
- Ez. Guk holan baiño sanuo bizi giñen gu.
- Ze oin ikusten da hori homosexualak-eta; lehen be egongo zien kontizu!
- Bai. oin nik pentsetan dot gehixa-edo. Oin armaridxotik urten dabe, hori esaten dabe oin, armaridxo barrun lehen.

26. Erljioaren indarra; dantzarako zaletasuna

- **Erref:** MAR-007/038
- **Iraupena:** 0:01:51. **Hasi:** 00:51:00. **Bukatu:** 00:52:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizkizunak eta otoitzak
- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

<p>Erljioaren indarra. Mezara joan gabe ez zegoen irteterik. Markinara hiru kilometro zituzten. Neska kuadrilla joaten ziren. Goizean meza eta arratsaldean elizara. Maiatzeko loreak. Txakur handiaren truke, ogia menbriloarekin. Gramola eta danbolina. Beko Bentako erromeria. Beti dantzan, soltean eta helduta ere bai. Mutilak.</p>

Transkripzioa

- Gu elixa jun barik, elixa juten ez bazin mezetara, ezin leixen urten atsaldien. Pentsau bez! Ta elixara jun biher izeten gendun Urberuatik Markiña hiru kilometro. Ta baserritik bajautakun, beste bide zati bat. Eta goxien mezetara ta arratsaldin elixara. Elixekue eoten zan arratsaldin, erresaixu ta sermoie-ta. Junteten giñen kuadrilla bat, Urberuan inguruko neska kuadrilla bat juten giñen Markiña. Markiña, beti elixara: maietza bazan, maietzeko lora. Ta gero eitte gendun, handik urtendakun, erosten gendun menbrillu ta ogixe-edo. Ta txakur haundi baten emoten eben. Txakur haundixe, txori haundixe esaten dotse Ondarrun. Ta baiña ogixe honakoxe zatixetan, barrun menbrilluaz gozue. Bai. Ta kuadrillan pasieta gero. Gero, Markiñen eote zan gramoli joten eben eta tanboliñe lantzin-lantzin. Eta han tanboliñin eitten gendun dantzan. Eta gero, Beko Bentan eote zan, pilarmonikiaz erromerixie. Dantzan ein barik gu ez ginen eoten. Soiñu jo ezkerro, dantzan ein biher.

- Baltsiun?

- Baltsiun be bai. Bai. Pilarmonikik joten banin, baltsiuk-eta joten zittun, ta ba danak.

- Ordun, mutillekaz-eta be, ibiltzen ziñien?

- Ba, klaro! Sasoie geunken ordun. Hamasei bat urte-edo, mutillekin dantzan-ta bai.

27. Mutilek ordaindu egin behar, dantza egiteko

- **Erref:** MAR-007/039
- **Iraupena:** 0:01:52. **Hasi:** 00:52:51. **Bukatu:** 00:54:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak

Laburpena:

<p>Soinu-jotzaileak: Errotabarri... Ordaindu egiten zuten mutilek, dantza egiteagatik. Dantzaldiko txakur handia. Kobratzailea. Papertxoak jartzen zieten. Poltsarik ez zuten erabiltzen lehen emakumeek; zapiren bat edo. Mutilek ordaintzen zuten, tabernara joanez gero (jai berezietan).</p>

Transkripzioa

- Ta nor eote zan filarmonikiagaz edo soiñugaz edo?

- Ba soiñojotailak eote zin, bat Ondarrutik be etorten zan, Errotabarri be, ta holan. Lantzin soinojotzailak, banakak euzenak, ba holantxeik.

- Eta ordaindu ein biher izeten zan /bizetazan/, jantzan eittiarren?

- Bai mutillek. Mutillek dantzan eitten eben, ta ba, piezako orduen dantzaldi bakotzeko, txakur haundi bat-edo izeten zan. Bai, dantzaldixen, kobretan ibiltten zan bat.

- Ta zelan zozer jartzen otsien edo zelan jakitten bien, nok paga dauen eta nok ez?

- Papertxo bat-edo ipintten eben lantzin- behin, zeozer seña lie. Bai ipintten eben.

- Andrak, debalde?

- Andrak, debalde.

- Oin, kartera barik urten-eta.

- Karteri, karterie hutsik. Lehena ordun, poltsaik-eta be ez zan ibiltten oin lez. Pañelun-ta poltsikun-ta [...]. Eta ordun, taberna juten baziñen be, ba mutillai toketen jakon pageti. Neskik pentsau bez, mutillek pagau.

- Ta tabernara joaten ziñien?

- Tabernara gitxitten baiña holan, jaixetan-edo zeoze hartzera juten bazan, jarten baziñen, ba mutillek pagau biher eban /biban/. Bai.

- Ta zer hartzen zenduen tabernan?

- Ba ez dakit nik ordun, ze hartuko gendun. Zeozer edateku-edo, gas- kasa-edo. Limoie-edo eoten zan ordun, limonadie-edo ta egarrizaz bazeuen, halakoxi. Ostontzin, ez. Jaiero ez, baiña erremedixa egunetan-ta bazabiz, dantzan-ta egarrixe-edo. Ta ba limonadie edo holako gauzie zeozer, bai.

28. Dantza lotua bekatu

- **Erref:** MAR-007/040
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:54:43. **Bukatu:** 00:56:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

<p>Mutilekin dantza egitea bekatua zen, ejerzizioetan eta misioetan esaten zietenez. Garizuma. Baina beraiek ezin dantza egin gabe egon! Konfesatu egiten ziren gero. Apaizak zer esaten zien. Erromeria Beko Bentan egoten zen, filarmonikarekin. Eta Markinan zelaian gramola.</p>

Transkripzioa

- Ordun, baltsioan-eta eitzie, ez zan pekatu?

- Hori, zan ba pekatuoi. Ejerzixuk eukitten genduzen Garizuman-edo holan. Eta gero dantzan eittie pekatu. Ta Garizuman, ha misioik, ejerzixuk, emoten euskuezan misioiek-eta hori ta, dana pekatu, te dana pekatu, te ezin ein dantzaik gero- ta. Jai bat-edo pasatzen gendun dantzan ein barik, baiña ezin aguntau, ta hurrengo akabo! Lelengo jaixe-edo holan dantzan ein barik.

- Ta gero, kontetan zenduen, konfesetan zenduen?

- Bai, konfeseta jutne giñen guztin. Dantzan eitten gendun guztin, pekatutzet geunken gero. Konfesau barik, ezin leikixen komulgau, dantzan eittioi. Ta bai abadik esaten euskuen konfesarixun: ba, segun zelan dantzan eitten dan. Baiña guk dantzan ein ezko konfesau ein bigendun.

- Ta Beko Bentan baiño ez zan egoten?

- Beko Bentan eoten zan hori baltsiu. Aurretik eoten zan Markiñen zelaixen, ba gramoli ta danbolin txistu ta horrek. Baiña gero, han eoten zan pilarmonikiaz. Han eoten zan baltsiue, bai.

29. Dantza eta neska-laguntza

- **Erref:** MAR-007/042
- **Iraupena:** 0:01:14. **Hasi:** 00:56:09. **Bukatu:** 00:57:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak

Laburpena:

<p>Neska-laguntza, erromeriatik etxera. Kalabazak egoten ziren dantzan; mutilak eskatzen zion neskari, eta ezetz esan hark, batzuetan. Dantza ona zen komunikatzeko.</p>

Transkripzioa

- Eta zelan izeten zan mutillekaz hori hartu-emona-eta?
- Lehena, hoixe izeten zan: neska laguntza jun. Neskak baserrixen ta gero, erromerixatik etxa jun biher bazien, ba mutillek begixe jota bauken-edo, gustetan bajakon, ba haretxei laguntza. Holantxeik.
- Ta kalabazak-eta be egongo zien?
- Kalabazak bai dantzan. Mutillek elejidu eitten eben eta neskak nahi ez badau harek kalabazie.
- Neskak elejidu orduen?
- Mutillek, elejidu. Neskak ibiltten zin dantzan, ezta? Eta mutille jute zan neskiak eskatzen. Ta nahi ez baeban neskik, eitten eutsen ba: "ez!". Ta kalabazie; hoixe zan kalabazioi. Bai.
- Ta gero,neska laguntzen?
- Bai. Gero, neska launtzen. Ta bai, gerotxua-edo urten ta gero plazatik etxera doiela, bidien atrapau te holakoxik. Bai. Ta bakizu, hantxe dantzan. Dantzan komuniketeko ona zan dantzie! Ze han, alkarraz berba eitten dozu, ta dantzie ona zan.
- Ezautzeko modu bat?
- Klaro! Bestelan dantzaik eitten ez badozu, ba ez dozu eitten berbaik be, ta ezebez.

30. Senarra izango zena nola ezagutu zuen

- **Erref:** MAR-007/043
- **Iraupena:** 0:01:46. **Hasi:** 00:57:23. **Bukatu:** 00:59:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea
- Lanbideak » Sastreak, jostunak
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

<p>Josten ikasten ibili zen Markinan, eta orduan ezagutu zuen senarra; soldadu zegoen hura, eta Ondarroara joaten zen esnearekin. Amalia jostuna. Emakumeek josten ikastea normala zen, gero familiaz arduratzeko.</p>

Transkripzioa

- Zuk gixona nun ezautu zendun, ba?
- Nik? Ba, hortxe josten ibili nitzenien. Josten ibili nitzen Markiñen eta hantxe, bera soldau euen. Eta jute zan Ondarrua esniaz-ta soldautzako haxe zera euen. Saturrana-ta esni eruten eban. Eta haxe eindde euen zerakin, permiso modun lez-edo, ze esango dot? Eta hantxe, nik ezautu naban Markiñen. Hamengo Etxebarriku zan da, bai.
- Baiña zu ze eitte zendun ba, euren erropak josi?

- Ez, ni josten ikesten nabillen.
- A bale, ta non ibili ziñen josten ikasten ba?
- Markiñen.
- Nun Markiñen-edo, ze, nok erakusten eban edo?
- Bai, hil zan bera. Markiñen, Amalia eban izena, bai. Jostune, modista ona zan.
- Ta han sasoi en gehixenok joango ziñien hara?
- Asko ibilli giñen, kuadrillak. Ordun lehena danak josten ikesten, en jeneralin hor sasoko zerak. Ta jostie ba ikestie, eske hori zer ona zan. Familixi eukitte zendunin be, etxako zerak eitteko, bai, rentabli. Umie badaukezu be erropa zerauekin be zeraukin eitten otsezu txikixauai-ta. Josten ikesten.
- Ta gero ibilli ziñien josten zu? Biherrien, ibili ziñen, jostun?
- Ez, ez, ez. Nik etxin, etxekuk. Etxekuk, ostontzien ez.

31. Mezak, latinez; meza-liburuak

- **Erref:** MAR-007/045
- **Iraupena:** 0:01:51. **Hasi:** 00:59:17. **Bukatu:** 01:01:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren jarrera
- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizkizunak eta otoitzak

Laburpena:

<p>Markinan mezak latinez izaten ziren lehen. Ez zuten ezer ulertzen; meza-liburuekin jarraitzen zuten. Andrazkoek eramaten zituzten liburuak. Mezara, dotoreago, baina denak antzera. Konformidadea. Beti goizez, meza. Baraurik komulgatzera.</p>

Transkripzioa

- Ta lehen mezak zelakoak izeten zien, zelan-edo?
- Lehena, latin. Mezi lehena-lehena, latin zan. Latiñin. Ez genkixen ze esaten eben, ze latin ez gengixen ta. Baiña liburuk eoten zin, meza-liburuek. Ta handixeik oraziñoiek-eta hantxe eukitzen zittun liburuek. Liburuk zaintzen eban mezi zelan joien: ze, non, zoiezan ta noz dan kredu, ta noz dan hau ta liburuk eukitten eban. Ta andrazkuk eruten eben liburu. Orain, gizonezkuk, ez eben liburuik eruten. Gizonezkuk, ez.
- Ta lehen esan dozu mezetara dotore janzten ziñela, mezetarako.
- Mezarako, dotore-edo hobetutxua, asteuneku barik, hoixe. Bat bazeunken, ba bera, hoixe.
- Garbixe ta arropa garbixe.
- Bai, bai, hoixe. Eta danak antzera, danak antzera bizi giñenetik. Ta konforme, halantxeik zala- ta. Konformidadi, lehen konformidadie euen.
- Ta mezetara zer joaten ziñien, goixin goixetik edo euberdi partien-edo?
- Bai, goxetik. Lehen, goxien goxetik eon zan orduen. Gero, ipiñi eben atsaldin-ta, baiña ordun, gure hor gazte denporan goxien mezie. Ta baruik jun bizeten zan komulgeta. Gabien afaldu ta hamabixek aurretik, ta gero baruik jun biher ziñen /biziñen/ komulgetako.
- Eta orduen ez zin arratsaldien joan mezetara?
- Ez, ez euen mezarik arratsaldien. Ez euen arratsaldin, goxien. Goxin, seiretako mezeta-ta juten zin. Harek mendikuk-eta bueno! Gu mezeta goizela, igul etxerutz harek, mezi amaittute. Goizeko seiretan-ta. Mezi bai.

32. Aste Santuko prozesioak

- **Erref:** MAR-007/047
- **Iraupena:** 0:02:12. **Hasi:** 01:01:49. **Bukatu:** 01:04:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Erljioa » Ohiturak eta bizimodua » Eliza giroko ospakizunak » Aste Santua

Laburpena:

<p>Aste Santuko prozesioak, Markinan. Berriatuatik ere joaten zen jendea. Santuak. Jesu Kristoren irudia eramaten zuten, San Juan, Doloretako Ama Birjina... Andrazkoak Madalenaz janzten ziren, beltzez, eta baita Doloretako Ama Birjinaz ere beste bat.</p>

Transkripzioa

- Aste Santuten-eta prozesiñoak egoten zien?
- Bai, ene! horixe bai! Aste Santuen Markinen Jemainen Baridxaku Santu egunien-eta ikusi ein biher ze jente, Berrittutik-eta, nundik ez? Bolibartik-eta, Barinaga aldetik eta dana jenti egoten zan, elizi haundidxe, baia dana beteta. Jente asko prozesiñoan gero santuk-eta ataten zittuen, [...] bueltan ziher, Zelaidxen ziher-eta, bai.
- Eta ze santu edo ze Ama Birjiñe-edo eroaten eben?
- Ba Aste Santuen Jesus Kristo "Oración del huerto", zereaz, olibue aurrien eta zer haundidxe, mahaidxelako zerin. Ta zera be bai San Juan be bai, Ama Birjiñe Doloretakue, eta ez dakitz ba, mordue daz-ta. Gero enterrue be bai kaji, kajan hildde be bai, eta kurutzie be bai, ta santu asko.
- Ta nortzuk eroaten eben.
- Ba herriko zerak. Batan batzuk han egongo zien eruteko santuek.

- Mutillek?
- Bai mutillek, gizonetzuek. Eta andrazkuek jantzen zin, bata jantzen zan Madalena, ule luzie solte, zakuzko jantzidxe. Ta gero, beste batzuk "Madalenas"-edo esaten eutsenak andrak, harek baltz jantzitze, harek mantilla haundidexekin, dana baltz-baltz beheraiño, gonak-eta be beheraiño, ta Ama Birjiñe Doloretaku jantzitze beste bat.
- Ta ze rekorridu-edo?
- Ba Jemeindik urten eta kalin zir, eta gero, Zelaidxan bueltie, ta atza Jemeina.
- Orduen elizara-eta ez zan sartzen?
- Bai, atza elizara.
- A Jemeinen.
- Jemeingo eliza, bai bai.

33. Letaniak eta apaizak

- **Erref:** MAR-007/048
- **Iraupena:** 0:02:02. **Hasi:** 01:04:01. **Bukatu:** 01:06:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Eliza giroko ospakizunak

Laburpena:

Letaniak. Santa Kruzera, Santa Engrazira, San Martinera... ermitetara. Letaniak errezatzen joaten ziren bidean. Markinan egon ziren apaizak.

Transkripzioa

- Ta holan letaiñarik-eta?
- Ene letaiñak, zemat bider, letaiñak. Joaten giñen, bueno! Santa Kurtzara eta Santa Engrazira ta Etxebarrin be hor gorutz juten giñen, zerin, zemat lekutan? Santa Engrazia eta Santa Kurtza...
- Santa Eufemi, ez?
- Ez Santa Eufemi Etxebarritik urrin da. Horrexetara ermitteta juten giñen. Santa Kurtza bai. Han joaten giñen behetik gora. Abadie ta Unai hori zera Buztiñeku-edo auen ta harek bizkor juten zin, ta edadetuk-eta joiezenak han atzin ezin segidute, bueno!
- Errosaridxa errezetan edo letaiñie-edo.
- Letaiñie, letaiñie errezetan.
- Letaiñie, ta zein izeten zan?
- Ba abadie bat eta sakristaue-edo danak jente guzti, handik joiena. San Martinera be igoten zan.
- Bertan egunin bakarrik, San Martin egunin.
- Egun baten, egun bat hori zien: Asentzidxo bueltan hiru egoten zin, hortxe letaiñak egoten zin. Egunetan.
- Zuk Markiñen ze abade ezetu zenduzen?
- Abadiak asko nik ezetu nittun Markiñen, Jesus! bai.
- Ta zuk zeñegaz ein zendun komuniñoa-edo?
- Horixe ez dakitz. Hiru abade-edo egoten zin batera ta, hiru-lau ta. Dotriñie lantzien batek emoten eben ta nik be ez daitz, apartekorik ez euen.

34. San Juan, Amallon; San Juan eguneko kantua

- **Erref:** MAR-007/050
- **Iraupena:** 0:03:07. **Hasi:** 01:06:34. **Bukatu:** 01:09:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak
- Aisia » Jai-giroa » Herriko ospakizunak
- Ohiturak eta bizimodua » Katak » Bestelako katak
- Lanbideak » Batetik bestera zebiltzanak
- Aisia » Jai-giroa » San Juan

Laburpena:

<p>Urberuaga parteko jaiak. San Juan, Amallon. Meza. Markina eta Xemein berezita zeuden, bi herri ziren, eta bietako udaletakoak joaten ziren. Loreak. Katalin erroskilak eta gozokiak saltzen egoten zen. Aurrekua eta dantza. Gonbidautza, senideak gonbidatzeko eguna. Arratsaldean erromeria, eta iluntzean ere bai, baina behean, Aspiltzan. San Juan sua, eta kantua.</p>

Transkripzioa

- Ta zuek han Urberuaga partien-eta jaidxek-eta eukitten zenduezan?
- Han Amallon, San Juan. Untxu-untxu pasau de.
- Bai. Ta ze egoten zan Amallon?
- Ai Amallo, guretzako zan, bueno! Egoten zan mezie ta mezetan juten zin Markiñetik, Markina-Jemein, ordun Jemein ez zan Markiñe, hor saso baten. Ni ezkondu ta gero ein zan Markina-Jemein, baiña ha orduen Jemein zan bakarra, aiuntamientu-ta eukitten eban, herridxe. Eta juten zin ba aiuntamientu ta juten zin meza nagusittako. Eta tanbolin, txistu ta joten eben meza orduko han zelaitxun ta bolanderak eta bueno, kanpaiok eta joten zittuen ta elizi be dana egoten zan horrek milloidxik edo horrek lora, zera botata behien gañin, usain bat goxuaue. Harek anis moduko usaiñe harek daukena, usain gozu. Ta gero jente guzti sobrak in lorak, ta haren loran usaiñe ta egoten zan. Ta gero urteten gendunin, Katalin esaten eutsen, andratxu bet erroskakin egoten zan saltzen: erroskak eta karameluk-eta han. Ta gero aurrekue eitten zan, gizonezkuk aurreku eitten eben ta neskak ataten zittuen ta zelaidxen, ta ikusgarri. Bai, ta gero ba etxera jun ta konbidautzie izeten zan, konbidau egune. Ta senidiek-eta batzen giñen ta gero atsaldien egoten zan erromeridxe, soiñue. Eta han ez euenetik ez aterperik ez argirik orduen, ba illundutekuen beherutz bajatu Aspiltza. Ta Aspiltzan egoten zan han, han kanpuen eitten zan erromeridxi.
- A bai?
- Bai.
- Ta nor egoten zan soiñue juten?
- Ba orduko denporako bat: ondarrutarra edo bat euen markiñarra, Markiñara juten zana-edo. Soinu-jotailiak ordun ez zin oin beste egoten, ta ba. Ta ba jente asko, erromeridxe edarra egoten zan. Han Aspiltzan leku edarra euen, argidxek eta danak, Amallon ez euen, ba haraxe. Illundutekun behera.
- Ta San Juanak di Amallon, ta San Juan suek-eta be ingo zenduezan.
- A bezperan, on be bai, on be eitten dittu San Juan suek, beti.
- Eta ze eitten zenduen? sue eta...
- Sue ein eta kantau suen bueltan. San Juan, San Juan...
- Zelan da hori kantie?
- "San Juan, San Juan bagillian, ondo da denpora edarrian,

edozein bedarrek usaiñe gozo
San Juan goizian".

Ta benga, alegre ibiltzen giñen gu, pozik.

Zelaia Balenziaga, Juanita | ahotsak.eus Orr.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2024-04-16

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com